

Toelichting bij deze melding

Deze melding heeft betrekking op een aantal bestuursleden van ING Bank N.V. Volgens het reglement van de **Stichting Tuchtrect Banken** (de “Stichting”) kan eenieder een melding doen.

Bestudeer eerst de informatie op de website van de Stichting (www.tuchtrectbanken.nl) zorgvuldig alvorens u besluit om een melding, zodat u goed begrijpt wat de tuchtclacht inhoudt. U kunt er ook voor kiezen om de inhoud van de klacht zelf op te stellen.

Hoe doet u de melding?

Helaas kan de melding alleen worden gedaan via de website van de Tuchtcommissie Banken, **niet** via e-mail.

Ga voor het indienen van de melding naar: <https://www.tuchtrectbanken.nl/melding/checklist> en klik bij de vragen 1/6, 2/6, 3/6 en 4/6 op “Ja”.

Klik alleen bij vraag 5/6 (schadevergoeding) op: “Nee”.

Klik vervolgens na vraag 6/6 op één van deze redenen:

- Heeft niet integer en zorgvuldig gewerkt;
- Heeft geen zorgvuldige afweging van belangen gemaakt;
- Heeft wetten en regels niet nageleefd;
- Heeft zich niet open en toetsbaar opgesteld;
- Heeft het vertrouwen in de banksector niet behouden.

Het maakt niet voor welke van deze geschonden regels u kiest.

Vervolgens drukt u op “Maak melding”. U dient daar te kiezen voor “Consument” of “Zakelijke Klant”.

Daarna komt u op de pagina meldpagina's. Daar vult u uw eigen gegevens in. U dient in ieder geval uw naam, geslacht en e-mailadres in te vullen. Op de volgende pagina dient u de gegevens van de bankmedewerkers in te vullen. De personen die u wilt melden staan al in de melding. Omdat de website vereist dat u iets van gegevens invult, dient u bij geslacht: man in te vullen. De overige vragen, achternaam beklagde, voornaam beklagde, initialen beklagde, bank en functie vult u in “RvB en RvC”. Bij bank kunt u invullen “ING”. De overige vragen kunt u openlaten.

Dan komt u op de laatste pagina. Daar dient u een datum in te vullen. Zorg ervoor dat u een datum kiest **3 september 2018**. Vervolgens selecteert u wederom een van de volgende geschonden gedragsregels:

- Heeft niet integer en zorgvuldig gewerkt;
- Heeft geen zorgvuldige afweging van belangen gemaakt;
- Heeft wetten en regels niet nageleefd;
- Heeft zich niet open en toetsbaar opgesteld;
- Heeft het vertrouwen in de banksector niet behouden.

Bij “Beschrijving gedraging” vult u in: “Zie formulier”. Tot slot komt u bij de belangrijkste stap, te weten het uploaden van het meldingsformulier. Dat doet u door bij “Bijlage” op het knopje “Nieuw” te drukken. Vervolgens upload u het op uw computer opgeslagen meldingsformulier en vinkt u aan dat u bekend bent met de meldingsprocedure en drukt u op indienen.

Gang van zaken naar aanleiding van ingediende melding

Na het indienen van deze melding zal de Algemeen directeur van de Stichting de ontvangst van de melding schriftelijk aan u bevestigen. Binnen maximaal 4 weken zal hij u berichten of naar aanleiding van deze melding een klacht zal worden voorgelegd. Deze termijn kan, mits goed gemotiveerd, door de

Algemeen directeur worden verlengd. Wanneer een onderzoek wordt ingesteld wordt zowel degene op wie de melding betrekking heeft als de betrokken bank daarvan schriftelijk op de hoogte gesteld. De

Algemeen directeur kan een onderzoek achterwege laten als hij van oordeel is dat de melding klaarblijkelijk niet tot een gegronde klacht kan leiden. Hiervan stelt hij de melder op de hoogte. In dat geval kan binnen 14 dagen na dagtekening van deze mededeling schriftelijk herziening gevraagd worden bij de voorzitter van de Stichting. Indien de Algemeen directeur een onderzoek instelt, zal hij aan de betreffende bankmedewerkers laten weten dat zij niet verplicht zijn tot antwoorden inzake zijn onderzochte handelen en nalaten. De Algemeen directeur heeft bovendien de bevoegdheid om – indien hij gronden ziet een klacht voor te leggen – een minnelijke regeling te treffen.

Melding leidt tot klacht

Wanneer de melding leidt tot een klacht en er geen schikking tot stand komt, wordt de klacht door de algemeen directeur voorgelegd aan de Tuchtcommissie. De Tuchtcommissie bestaat uit ten minste vijf personen, te weten de voorzitter en vier overige leden. De voorzitter en tenminste twee leden van de Tuchtcommissie moeten voldoen aan de eisen voor benoembaarheid tot rechter in een rechtbank.

Deze Tuchtcommissie beslist over de door de Algemeen directeur voorgelegde klacht. De secretaris stelt de betreffende bankmedewerker(s) schriftelijk in kennis van het in behandeling nemen van de klacht. Binnen een maand na de kennisgeving kan schriftelijk verweer worden gevoerd tegen de klacht. De voorzitter van de Tuchtcommissie kan deze termijn op gemotiveerd verzoek van de bankmedewerker(s) verlengen. Eventueel kan er nog een extra schriftelijke ronde plaatsvinden (re- en dupliek), waarna een vergadering van de Tuchtcommissie plaatsvindt waarbij zowel de Algemeen directeur als de betreffende bankmedewerker(s) worden gehoord. Deze vergaderingen zijn niet openbaar.

Zo spoedig mogelijk maar uiterlijk binnen 1 maand nadat de Tuchtcommissie haar onderzoek naar aanleiding van de klacht heeft voltooid, oordeelt zij over de gegrondheid van de klacht. De voorzitter van de Tuchtcommissie kan gemotiveerd besluiten deze termijn met maximaal 1 maand te verlengen. Als melder wordt u op de hoogte gesteld van de uitspraak.

Wordt de klacht door de Tuchtcommissie gegrond verklaard, dan kan dit leiden tot: (i) een maatregel in de vorm van opleiding of verplicht te volgen educatie; (ii) berisping; (iii) een boete met een maximum van € 25.000, te voldoen aan de Stichting; (iv) een aanwijzing om gedurende een periode van maximaal 3 jaar niet meer werkzaam te zijn in een bepaalde functie in de bancaire sector.

Zowel de Algemeen directeur als de betreffende bankmedewerkers kunnen binnen 1 maand hoger beroep instellen.

Disclaimer:

Deze melding is opgesteld door advocaten mr. drs. Hester Bais en mr. Maartje van der Beek van BAIS Legal B.V. in samenwerking met dr. Lex van Teeffelen, Lector Financiële en Economische Advisering aan de Hogeschool Utrecht. Deze melding kan niet worden beschouwd als een juridisch advies. Wij kunnen niet garanderen dat het indienen van deze melding ook daadwerkelijk zal leiden tot een klacht van de Algemeen Directeur van de Tuchtcommissie Banken, dan wel tot een gegrondverklaring c.q. enig succes van de klacht. Het indienen van deze melding bij de Tuchtcommissie Banken geschiedt volledig voor uw eigen risico. Het is niet toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de auteurs anderszins gebruik te maken van auteursrechtelijk beschermde werken of andere informatie uit deze melding. De auteurs aanvaarden geen enkele aansprakelijkheid voor eventuele onjuistheden of onvolledigheden in deze melding.

Melding Stichting Tuchtrect Banken

Deze melding heeft betrekking op het gedrag van:

- de heer R.A.J.G. Hamers (“**Hamers**”). Hamers is sinds 1 oktober 2013 werkzaam als CEO van ING Bank N.V. (hierna: “**ING**”);
- de heer S.J.A. van Rijswijk (“**Van Rijswijk**”). Van Rijswijk is sinds 1 augustus 2017 CRO (verantwoordelijk voor risk management);
- de heer W.F. Nagel (“**Nagel**”). Nagel was sinds 5 oktober 2011 tot 1 augustus 2017 werkzaam als CRO bij ING Bank N.V. (verantwoordelijk voor risk management);
- De heer Timmermans (“**Timmermans**”), sinds 8 mei 2017 CFO en vanaf 1 oktober 2011 vice-voorzitter van de Management Board Banking (voor die tijd CRO) en lid van de Management Board Banking. Onder meer verantwoordelijk voor regulatory affairs;
- de heer R.M.M. Louwhoff (“**Louwhoff**”), sinds 1 mei 2014 werkzaam als COO bij ING Bank N.V. Vanaf 1 oktober 2016 is hij ook CTO (Chief Transformation Officer). Hij is wereldwijd verantwoordelijk voor “*Operations and IT*”;
- de heer J. van der Veer (“**Veer**”), was vanaf 2009 tot 23 april 2018 voorzitter van de Supervisory Board en maakte onderdeel uit van de Risk Committee;
- E.F.C.B. Boyer de La Giroday (“**Boyer**”), sinds 2002 zittend in de Audit Committee en de Risk Committee).
- alsmede alle overige op 3 september 2018 zittende leden van de Raad van Bestuur, alsmede de Raad van Commissarissen van ING Bank N.V. nu zij collectief besturen/toezicht houden.

De heren en dames worden tezamen “**Board Members**” genoemd. Alles wat in deze melding wordt gesteld met betrekking tot de Board Members, dient mede te worden opgevat als een stelling ten aanzien van ieder lid van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen afzonderlijk.

Het gedrag van voornoemde Board Members waarop deze melding ziet, vond plaats (althans heeft voortgeduurd) na 1 april 2015¹ en betreft diverse schendingen van de in de bankierseed opgenomen gedragsregels, te weten:

- het niet integer en zorgvuldig werken (Gedragsregel 1);
- het niet maken van een zorgvuldige afweging van belangen (Gedragsregel 2);
- het niet naleven van wet en regelgeving (Gedragsregel 4);
- het niet open en toetsbaar opstellen (Gedragsregel 6);
- het vertrouwen in de bankensector is niet behouden (Gedragsregel 7).

Toekomstgericht Bankieren

Mede als gevolg van de desastreuze bankencrisis hebben de Nederlandse banken (waaronder ING), verenigd in de Nederlandse Vereniging van Banken (“**NVB**”), met de introductie van een Maatschappelijk Statuut, de actualisering van de in 2010 ingevoerde Code Banken en de brede invoering van een bankierseed tot uitdrukking gebracht waar zij voor staan en waar zij, als individuele bank en als bankensector, op aanspreekbaar willen zijn. De maatschappelijke kernfunctie van banken, het aantrekken van spaargelden en het uitzetten daarvan via leningen en beleggingen.²

De vernieuwde Code Banken staat volgens de Nederlandse bankensector niet op zichzelf, maar “*maakt deel uit van het volledige stelsel van nationaal en internationale regelgeving, jurisprudentie en zelfregeling. Bij de toepassing van de principes houdt de bank rekening met deze nationale en*

---

¹ Op het aanmeldingsformulier via de website is opgave van slechts 1 datum mogelijk, dus is gekozen voor de datum van de transactie met het OM.

² NVB, Toekomstgericht Bankieren, Verantwoording en monitoring Code Banken, p. 3.

*internationale context, met de maatschappelijke omgeving waarin zij functioneert en met de specifieke kenmerken van de bank en de groep waarvan zij eventueel deel uitmaakt”.*³

Toepassing van de Code Banken vindt plaats met een evenwichtige belangenafweging van verschillende stakeholders. Waar verschillen dat rechtvaardigen, kunnen de principes gedeeltelijk worden toegepast.⁴ Daarbij geldt volgens NVB:

“Een bank is geen gewoon bedrijf. Onze klanten – en de samenleving als geheel – moeten kunnen rekenen op stabiele, dienstbare en betrouwbare banken.”

Om er zeker van te zijn dat het afleggen van de bankierseed niet vrijblijvend is, is het tuchtrecht ingevoerd. Medewerkers van banken zijn daarmee individueel aanspreekbaar geworden voor de samenleving als geheel. Voor beleidsbepalers en toezichthouders geldt de bankierseed al sinds 2013, voor alle andere bankmedewerkers sinds 2015.

Omschrijving gedraging

Inmiddels is algemeen bekend dat de Staat der Nederlanden (Openbaar Ministerie (**het OM**)) op 3 september 2018 met ING een transactieovereenkomst heeft gesloten op basis waarvan ING aan het OM een bedrag van in totaal € 775 miljoen dient te betalen, bestaande uit een bedrag van € 675 miljoen uit hoofde van artikel 74 lid 2 onder a Sr en een bedrag van € 100 miljoen ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel ex artikel 74 lid 2 onder d Sr. Deze openbare schikking (de **“Transactie”**)⁵, heeft betrekking op het onderzoek dat de FIOD onder leiding van het OM op 18 februari 2016 is gestart onder de naam *“Houston”* en ziet op de jaren 2010 tot en met 2016. Het OM heeft vastgesteld dat ING diverse wettelijke bepalingen heeft geschonden uit de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (**“Wwft”**) te weten) de artikelen 3, 5, 8 en 16 Wwft.⁶

Vornoemde schendingen leveren een strafbaar feit op in de zin van artikel 2 lid 1 WED, artikel 6 lid 1 WED alsmede artikel 420quater Sr, nu sprake is van schuldwitwassen en daarvan bovendien een gewoonte is gemaakt. Uit de Transactie volgt dat deze betrekking heeft op de periode 2010 tot en met 3 september 2018.⁷ Ook thans staat ING nog onder (verscherpt) toezicht van DNB omdat zij haar zaken nog steeds niet op orde heeft.

Uit artikel 2 lid 2 van de Transactie volgt dat ING een deel van de feiten uit het onderzoek erkent (Deel I) en een deel van de feiten uit het onderzoek niet weerspreekt (Deel 2):

- ING heeft jarenlang onvoldoende aandacht besteed aan een juiste uitvoering van het FEC CDD beleid en onvoldoende geïnvesteerd in de werking van het transactiemonitoringssysteem en in de capaciteit van het personeel, zowel voor wat betreft aantallen als opleidingsniveau, dat betrokken was bij de afhandeling van witwassignalen uit dit systeem;
- ING heeft commerciële doelstellingen laten prevaleren boven de naleving van de Wwft;
- ING heeft onvoldoende wil en slagkracht getoond binnen de organisatie om de problemen duurzaam op te lossen, waardoor tekortkomingen verwijtbaar blijven bestaan;
- de interne controles op het gebied van compliance risk management functioneerden niet;
- signalen die het hogere management bereikten, bijvoorbeeld rapportages van DNB, werden veelal lager in de organisatie belegd zonder dat voldoende (toe)zicht werd gehouden op herstelmaatregelen.⁸

Al deze geconstateerde en door ING – en haar Raad van Bestuur – erkende dan wel niet weersproken feiten zijn in strijd met Gedragsregels 1 en 2.

³ NVB, Toekomstgericht Bankieren, Verantwoording en monitoring Code Banken, p. 15.

⁴ NVB, Toekomstgericht Bankieren, Verantwoording en monitoring Code Banken, p. 16.

⁵ <https://www.om.nl/actueel/nieuwsberichten/@103953/ing-betaalt-775/>

⁶ Zie sub d van de considerans van de Transactie.

⁷ Zie sub j van de considerans van de Transactie.

⁸ Zie pagina 13 van het Feitenrelaas. Al deze feiten zijn door ING – en haar bestuur – erkend.

De onderhavige melding ziet op alle feiten zoals opgenomen in de Transactie, alsmede op het feit dat niemand uit de Raad van Bestuur noch Raad van Commissarissen individueel dan wel collectief strafrechtelijk wordt vervolgd, dan wel is afgetreden en/of verantwoordelijkheid heeft genomen om af te treden.

Reikwijdte Transactie | schending van financiële toezichtwetgeving, alsmede van (onder meer) de Gedragscode Banken, de aan de wereld toegezegde kernwaarden ('values'), alsmede interne gedragscode

Het OM kwalificeert de overtredingen van de Wwft uit hoofde van artikel 2 lid 1 WED als misdrijf. Daarmee is – gelet op tekst van dit artikel – opzet een gegeven. Belangrijk is verder om op te merken dat de Transactie *alleen* ziet op schending van de Wwft, alsmede op artikel 420quater Sr en niet op de Gedragscode Banken en de daarmee samenhangende bankierseed of de interne (gedrags)regels binnen ING dan wel andere nationale en/of internationale anti-witwasregelgeving, externe verslaggevingsregels, Europese en Nederlandse toezichtrechtelijke wetgeving (zoals in Nederland de Wet op het financieel toezicht ("Wft") en aanverwante regelgeving) of andere wet- en regelgeving. Zo leveren de door ING erkende feiten⁹ die onderdeel uitmaken van de Transactie diverse schendingen van (onder meer) de toezichtrechtelijke wetgeving op (zoals in ieder geval de artikelen 3:8, 3:9, 3:17, 3:17b Wft, artikelen 10, 12, 14 en 16 Besluit prudentiële regels Wft, Artikel 91 CRD IV, de Beleidsregel geschiktheid 2012 en de Joint ESMA and EBA Guidelines on the assessment of the suitability of members of the management body and key function (2017)).

Deze ernstige schendingen door ING raken de kern van het bankbedrijf en dienen daarom alleen al te leiden tot een geslaagde tuchtklacht van haar bestuurders/commissarissen. ING erkent in haar jaarverslaggeving dat alle bestuurders, commissarissen en medewerkers bij de bank, dus ook de Board Members, de bankierseed/belofte hebben afgelegd. De eed maakt onderdeel uit van de geschiktheids-toets in de zin van de Wft. Hiermee is volgens de wetgever beoogd een goede "*tone at the top*" van een financiële onderneming te waarborgen. De wetgever heeft bovendien uitgebreid stilgestaan bij de normerende, vormende en psychologische functie van de bankierseed en nadrukkelijk bevestigd dat het geen symboolwetgeving is:¹⁰

"De in de financiële sector gewenste cultuuromslag vergt niet alleen wet- en regelgeving, maar heeft ook een sterk morele dimensie. Deze morele dimensie is terug te vinden in het afleggen van de moreel-ethische verklaring in de vorm van een eed of belofte. Op het niveau van een ministeriële regeling zal - in lijn met de eed of belofte voor beleidsbepalers en interne toezichthouders - worden opgenomen dat het daarbij niet alleen gaat om het ondertekenen van het formulier, maar ook om het uitspreken van de eed of belofte. Dit onderstreept het belang van de centrale normen en waarden waar de financiële sector voor staat en versterkt de bewustwording daarvan bij de persoon die de eed of belofte aflegt. Mede om deze redenen is de eed of belofte geen symboolwetgeving, maar juist een nuttig instrument dat ertoe strekt een bijdrage te leveren aan het herstel van vertrouwen in de financiële sector."

Met deze door ING uitgedragen waarden, die zij nadrukkelijk belooft na te leven, staat of valt het vertrouwen van alle stakeholders van deze bank. De Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen zijn binnen hun raad collectief verantwoordelijk voor de inrichting van een goede governancestructuur en voor de naleving van deze governanceprincipes. De leden van die raden vervullen een voorbeeldfunctie voor alle medewerkers van de bank.¹¹

Het (schuld)witwassen van criminele gelden via bankrekeningen van ING, althans het niet voorkomen van (schuld)witwassen dan wel weren van geldstromen afkomstig uit enig misdrijf, alsmede de overige strafbare feiten – het verzaken van onder meer adequaat cliëntonderzoek waaronder de ken-uw-client procedure waaronder het identificeren en verifiëren van de uiteindelijk belanghebbende (UBO) en doorlopend monitoren en indien het cliëntonderzoek daartoe aanleiding geeft nodig beëindigen van de relatie met cliënten, alsmede monitoren en indien nodig melden van ongebruikelijke transacties bij de

⁹ Deel I van bijlage 1 van het Feitenrelaas.

¹⁰ Kamerstuk 33918, nr. 6.

¹¹ NVB, Toekomstgericht Bankieren, Verantwoording en monitoring Code Banken, p. 16.

FIU - behoren niet tot de hierboven reeds genoemde kernfunctie van de banken. Sterker nog, er bestaat al 25 jaar anti-witwas- en contraterorisme financieringswetgeving die banken (onder meer) verplicht cliënten te identificeren en ongebruikelijke transacties te melden. Deze regelgeving dient het witwassen van geld, de financiering van terrorisme en gerelateerde illegale activiteiten en bedreigingen voor het financiële stelsel te voorkomen en te bestrijden.

De door de ING erkende feiten, alsmede de niet-weersproken strafbare feiten, zoals opgenomen in de Transactie dien(d)en slechts het belang van de bank zelf (commercieel belang) en die van criminele klanten. Uit de Transactie volgt duidelijk dat ING haar eigen commerciële belangen liet prevaleren. Dit was de koers van het bestuur. Er heeft aldus geen evenwichtige afweging van belangen plaatsgevonden. Daarmee is sprake van een schending van Gedragsregel 2. Hoewel de commerciële resultaten van de bank op korte termijn in het belang van de aandeelhouder zouden kunnen zijn, is dit ernstige misdrijf funest voor de reputatie van de bank, hetgeen ook niet in het belang aandeelhouders moet worden geacht te zijn. Er is geen enkele rechtvaardiging voor ING om de principes van de Code Banken slechts gedeeltelijk (of in het geheel niet) toe te passen en een onzorgvuldige belangenafweging te maken. Uit hoofde van de Code Banken dient het bestuur juist de belangen van de klanten van de bank, de aandeelhouders, de leden, de obligatiehouders en de andere schuldeisers van de bank, de werknemers van de bank en de samenleving mee te nemen. Dit levert een strijd op met Gedragsregel 2. Bovendien is hiermee ook sprake van onzorgvuldig en niet integer handelen, waarmee de Board Members Gedragsregel 1 hebben overtreden.

Door het niet te houden aan wet- en regelgeving en door het niet maken van een zorgvuldige belangenafweging handelen de Board Members bovendien in strijd met Gedragsregel 4, te weten het handelen in strijd met de wet.

Daar komt nog bij dat op alle medewerkers van ING de zogeheten **Orange Code**¹² van toepassing is:

Orange code

ING's operations touch many lives: customers, employees, shareholders, suppliers and society at large. Each individual within these groups can, and should expect, us to act with integrity.

Balancing the rights and interests of all involved is crucial to our ongoing viability. To act in ways that can stand the test of time; to live up to the values we hold as true. By being explicit about our values, we tell the world this is how you can expect us to behave.

For us, success will only be achieved if we act with integrity. We will not ignore, tolerate or excuse behaviour that breaches our values. To do so would break the trust of society and the trust of the thousands of great colleagues who do the right thing to take this company forward every day.

Our ING values are part of the Orange Code - our manifesto that describes our way of working.

De kernwaarden zijn volgens ING niet-onderhandelbaar en zij belooft deze aan de gehele wereld na te komen:

ING Values

The non-negotiable promises we make to the world. The principles we stick to, no matter what.

 We are honest

 We are prudent

 We are responsible

¹² <https://www.ing.jobs/Global/Careers/Orange-code.htm>

Gelet op alle – vaststaande en erkende althans niet weersproken feiten – is het duidelijk dat de Board Members hun eigen Orange Code uit het oog zijn verloren en niet in lijn daarmee hebben gehandeld. Omdat het naleven van deze kernwaarden, waaronder integriteit en het maken van een belangenafweging en het aanspreekbaar zijn, als belofte aan de gehele wereld is gedaan en op grond van het reglement van de TuchtCommissie Banken eenieder een melding kan doen, is het voor het indienen van deze melding niet relevant of er al dan niet sprake is van een contractuele relatie met ING als betrokken bank.

Non-financial risks | Governance ING | Bankierseed

Dit is niet de eerste keer dat ING een transactie sluit met betrekking tot het overtreden van anti-witwaswetgeving en wetgeving ter voorkoming van financieren van terrorisme. Zo heeft ING op 12 juni 2012 een schikking gesloten met de Amerikaanse Office of Foreign Assets Control (“**OFAC**”) en met de Department of Justice (New York en Colombia). Deze Amerikaanse autoriteiten zouden geen actie tegen ING ondernemen als de bank 18 maanden zou voldoen aan gestelde voorwaarden en een boete betaalde van € 473 miljoen.

Aangezien het onderzoek van de OFAC al enige tijd liep, zou je verwachten dat anti-witwasregelgeving, alsmede het opstellen en uitvoeren van het “Wwft/Financial Economic Crime (“**FEC**”) Beleid” de hoogst mogelijke prioriteit zou hebben van zowel de (leden van de) Raad van Bestuur als de (leden van de) Raad van Commissarissen van ING gedurende de door het OM onderzochte periode. Het tegendeel blijkt waar te zijn.

DNB heeft in de jaren 2005 tot en met 2016 verschillende onderzoeken bij ING uitgevoerd, waaronder naar het voorkomen van betrokkenheid bij witwassen en terrorismefinanciering. DNB heeft in die periode op meerdere momenten formele maatregelen getroffen. Zelfs in 2016 heeft DNB ING geïnformeerd over diverse tekortkomingen in het post-event transactiemonitoringsproces. Maar daar bleef het niet bij; ook de Europese toezichthouder, de ECB, heeft in 2015 diverse bevindingen gedaan omtrent het (dis)functioneren van de algemene compliance functie binnen ING en daarbij diverse risico's benoemd en aanbevelingen gedaan.¹³ Gelet op de ernst van deze onderzoeken en bijbehorende resultaten, heeft het bestuur van ING geen enkele verantwoordelijkheid genomen en een en ander naar beneden in de organisatie uitgezet, terwijl het voor ING duidelijk was dat de verschillende afdelingen niet met elkaar communiceerden.¹⁴ Met name ten aanzien hiervan geldt een grote verwijtbaarheid aan het adres van het (collectief) bestuur/toezicht van ING.

Dat een deel van de tekortkomingen die binnen een afdeling werden geconstateerd niet bij het bestuur bekend waren, dient voor rekening en risico van de Raad van Bestuur te komen, zeker nu het bestuur op de hoogte was van zowel de onderzoeken van DNB als de ECB. Bovendien blijkt uit de openbare jaarverslaggeving van ING dat de CRO van ING (eind)verantwoordelijk is voor de “*second line of defence*”. Daar komt bij dat de CRO lid is van de Management Board of the Bank (“**MBB**”) en “*as a member of the MBB, the CRO ensures that risk management issues are heard and discussed at the highest level, thus establishing the tone at the top.*”¹⁵

Het uitvoeren (en schenden) van anti-witwasregelgeving valt onder non-financial risk management en uit de governancestructuur blijkt dat de CRO via verschillende rapportagelijnen over deze risico's wordt geïnformeerd.¹⁶

¹³ Zie pagina 18 van het Feitenrelaas. Hoewel ING – en haar bestuur – deze feiten niet daadwerkelijk erkennen, worden zij door ING niet weersproken.

¹⁴ Zie het interview met hoofdofficier Margreet Fröberg in het FD van 5 september 2018 waarin zij zegt:

“De Bank heeft de naleving van de wet tegen witwassen en terrorismefinanciering ondergebracht bij verschillende afdelingen. Die communiceerden niet met elkaar. De signalen van beneden dat het niet goed zat bij de bank arriveerden niet boven. ING-medewerkers zagen maar een deel en niet het geheel.”

¹⁵ Zie bijvoorbeeld pagina F-162 van de ING Group Report on Form 20-F 2015.

¹⁶ Zie bijvoorbeeld pagina F-222-223 van de ING Group Report on Form 20-F 2015.

Governance

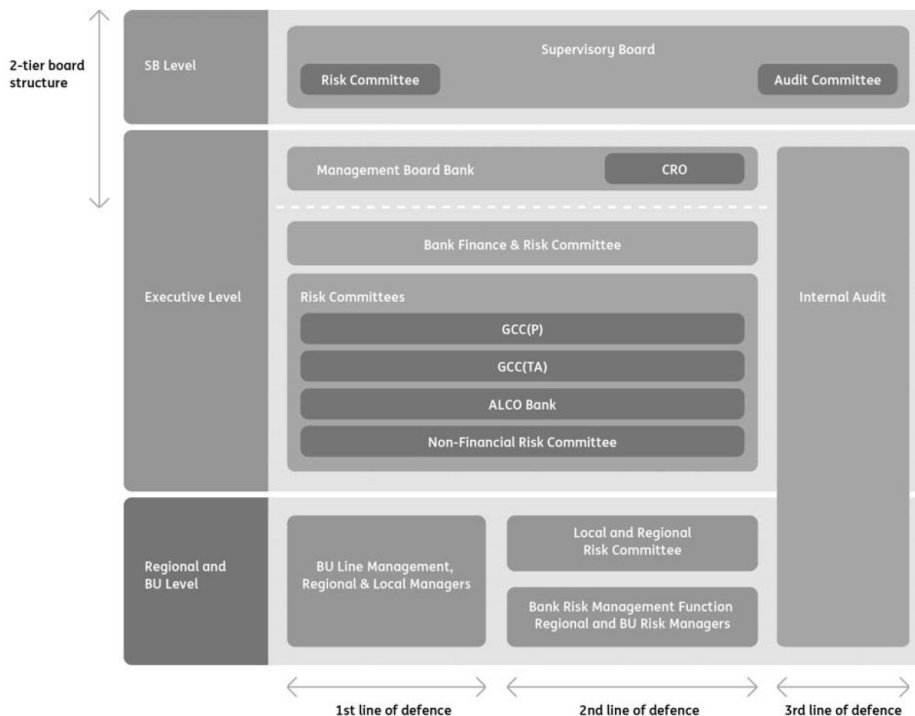
Non-Financial Risk Committees (NFRCs) and Management Teams (MTs) manage, measure and monitor operational and compliance risks. NFRCs exist at Bank level and at other relevant levels. They are chaired by the first line of defence and steer the risk management activities of the first and second lines of defence in their scope. Non-financial risk topics are an integral part of the agenda of regular MTs at all levels in the organisation. The Bank NFRC is the primary approval and oversight committee for non-financial risk matters.

The Head of NFR reports to the Chief Risk Officer (CRO) and is responsible for developing the framework of non-financial risk policies and standards within ING Bank and for monitoring the quality of non-financial risk management in the divisions. Whilst the Head of Corporate Operational Risk Management (CORM) reports to the Head of NFR, the Chief Compliance Officer reports functionally to the CRO and hierarchically to the Head of NFR.

The Chief Compliance Officer (CCO) is the general manager of the Bank Compliance Risk Management department and the Head of the Compliance Risk Management function within the Bank. This is an independent function responsible for developing and establishing the Bank-wide Compliance Risk Management charter & framework which establishes the policies and minimum standards for managing compliance risks. The CCO assists and supports the Management Board Banking in managing ING Bank's compliance risks and control framework.

The NFR department uses a layered functional approach within divisions to ensure systematic and consistent implementation of the framework of policies and minimum standards within ING Bank. To avoid potential conflicts of interests, it is imperative that the staff working in the department is independent and objective when advising business management on non-financial risk matters in their business unit or business line. To facilitate this, a strong functional reporting line to the next higher level within Operational Risk Management (ORM) and Compliance is in place. The functional reporting line has clear accountabilities with regard to objectives setting, remuneration, performance management and appointment of new staff as well as obligations to veto and escalate.

Het is dus onaannemelijk (en ongeloofwaardig) dat de CRO niet op de hoogte was van de door het OM vastgestelde en door de bank erkende/niet weersproken feiten. ING heeft bovendien een zeer gedegen 'board level risk oversight' ("**Board Oversight**") en nergens uit de jaarverslaggeving van ING na 1 april 2015 blijkt dat dit Board Oversight in de onderzochte periode niet adequaat functioneerde:¹⁷

De Raad van Toezicht wordt bij het toezicht op risk management ondersteund door de Audit Committee en de Risk Committee.¹⁸ De CRO rapporteert per kwartaal aan beide commissies:

¹⁷ Zie bijvoorbeeld pagina F-162 van de ING Group Report on Form 20-F 2015.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld pagina F-162 van de ING Group Report on Form 20-F 2015.

The CRO ensures that the boards are well informed and understand ING Bank's risk position at all times. Every quarter, the CRO reports to the board committees on ING Bank's risk appetite levels and on ING Bank's risk profile. In addition, the CRO briefs the board committees on developments in internal and external risk related issues and ensures the board committees understand specific risk concepts.

Het is gelet hierop dan ook onjuist dat het OM meent dat geen sprake is van bewust nalaten te handelen om strafrechtelijk handelen te voorkomen. Het bestuur van ING verschuilt zich immers achter verschillende afdelingen in plaats van verantwoordelijkheid te nemen voor de bank als geheel. Dat laatste is nu juist precies waar de Gedragscode Banken en de Bankierseed op gericht zijn: *aanspreekbaar bankieren*. ING heeft zich (tijdig) aan deze Gedragscode Banken gecommitteerd:¹⁹

Dutch Banking Code

The Dutch Banking Code ("Banking Code"), a revised version of which was adopted by the Dutch Banking Associations in 2014, is applicable to ING Bank N.V. and not to ING Group. The Banking Code can be downloaded from the website of the Dutch Banking Association (www.nvb.nl). Its application to ING Bank is described in "Application of the Dutch Banking Code by ING Bank N.V.", available on the ING Group website (www.ing.com). This is to be read in conjunction with and deemed to be incorporated in the Annual Report of ING Bank N.V. ING Group voluntarily applies the principles of the Banking Code regarding remuneration to the members of its Executive Board and considers these principles as a reference for its own corporate governance. ING Group's remuneration policy for the Executive Board and senior management is compliant with these principles.

Dat de (leden van de) Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen zich volledig bewust zijn van de risico's van de inhoud alsmede van het niet-naleven van de bankierseed staat ook expliciet vermeld in de jaarverslaggeving van ING (en ING Groep). Zo zijn volgens ING tuchtrechtelijke maatregelen mogelijk, alsmede hertoetsing van de geschiktheidstoets van DNB indien de bankierseed wordt geschonden door de leden van de Raad van Bestuur/Raad van Commissarissen:²⁰

sector.. To enforce the oath, non-compliance can be sanctioned by a special disciplinary court. Moreover, if Executive or Supervisory Board members break the oath, the supervisory authority (DNB/AFM) can decide to

Als systeembank draagt ING, zo volgt niet alleen uit de wet en jurisprudentie, maar zo oordeelt ook het OM:

*"een grote verantwoordelijkheid, een verantwoordelijkheid die verder gaat dan klanten of aandeelhouders. Zij is medeverantwoordelijk voor de betrouwbaarheid van ons financiële stelsel en kan en behoort in belangrijke mate bij te dragen aan de integriteit hiervan. Dienstverlenende instellingen zoals banken moeten de maatschappij ervoor behoeden dat het financiële systeem wordt misbruikt om criminele gelden wit te wassen of terrorisme te financieren."*²¹

Juist van ING mag worden verwacht dat zij maatschappelijk verantwoord onderneemt en integriteit hoog in het vaandel heeft. Uit het onderzoek van het OM volgt dat ING het in haar gestelde vertrouwen ernstig heeft beschaamd. De ernstige tekortkomingen bij de uitvoering van het beleid hebben tot gevolg gehad dat sommige klanten die criminele activiteiten ontplooiden jarenlang nagenoeg ongestoord van bankrekeningen bij ING gebruik hebben kunnen maken.²² Dat de focus van de Raad van Bestuur (alsmede alle Board Members) van ING meer lag op winstgevendheid dan op (het investeren in) compliance, valt haar (hen) toe te rekenen. Juist het integer en zorgvuldig werken en het behouden van het vertrouwen in de financiële sector zou bij ING hoog in het vaandel moeten staan. Dit zou moeten prevaleren boven commerciële doeleinden. In plaats van te acteren op hetgeen DNB en ECB jarenlang aan ING kenbaar hebben gemaakt, heeft de Raad van Bestuur ervoor gekozen haar ogen te sluiten voor de ernstige tekortkomingen en zich te richten op winstgevendheid. Hiermee hebben de Board Members drie gedragsregels geschonden, te weten de Gedragsregels 1, 6 en 7.

Dat de Board Members niet integer en zorgvuldig hebben gehandeld is duidelijk. Door niet thuis te geven als medewerkers van ING zich meldden dan wel ernstige constatering van DNB en/of ECB naar beneden af te schuiven zonder zelf verantwoordelijkheid te nemen en de Board Members ook thans geen enkele verantwoordelijkheid nemen, maakt dat zij in strijd handelen met Gedragsregel 6, te weten

¹⁹ Zie bijvoorbeeld pagina 51 van de ING Group Report on Form 20-F 2015.

²⁰ Zie bijvoorbeeld pagina 64 van de ING Group Report on Form 20-F 2015.

²¹ Pagina 17 van het Feitenrelaas. ING – en haar bestuur – weerspreken dit niet.

²² Zie het Persbericht van het OM van 4 september 2018 op: <https://www.om.nl/actueel/nieuwsberichten/@103953/ing-betaalt-775/>

het open en eerlijk zijn over gedrag en het kennen van verantwoordelijkheid richting de samenleving. Van aanspreekbaar bankieren is op geen enkele manier sprake, terwijl ING nu juist aan de wereld kenbaar heeft gemaakt zich daaraan te zullen houden. Bovendien is ook Gedragsregel 7, het bijdragen aan het vertrouwen van de samenleving in de bank, door de Board Members geschonden. Deze regel houdt immers in dat je geen risico's neemt die de bank en anderen in gevaar brengen. Dat nemen van risico's is nu precies wat de Board Members wél hebben gedaan, met alle gevolgen van dien. Banken dienen hun cliënten te kennen én geen relaties aan te knopen met personen die het vertrouwen in de financiële onderneming kunnen schaden. Vijf jaar na introductie van de bankierseed en drie jaar na het optuigen van het bankentuchtrecht blijkt dat deze beloftes slechts loze woorden zijn.

Conclusie

Al met al dient deze melding te leiden tot het voorleggen van een klacht omtrent het handelen van:

- **“Hamers”**, als CEO van ING Bank N.V. (hierna: **“ING”**);
- **“Van Rijswijk”**, CRO (verantwoordelijk voor risk management);
- **“Nagel”**, voormalig CRO bij ING Bank N.V. (verantwoordelijk voor risk management);
- **“Timmermans”** vanaf 1 oktober 2011 vice-voorzitter van de Management Board Banking (voor die tijd CRO) en lid van de Management Board Banking.
- **“Louwhoff”**, sinds 1 mei 2014 werkzaam als COO bij ING Bank N.V.
- **“Veer”**, tot 23 april 2018 voorzitter van de Supervisory Board en lid Risk Committee;
- **“Boyer”**, sinds 2002 zittend in de Audit Committee en de Risk Committee.
- alsmede alle overige op 3 september 2018 zittende leden van de Raad van Bestuur, alsmede de Raad van Commissarissen van ING Bank N.V. nu zij collectief besturen/toezicht houden.